

“Mənim də silahım öz qələməmdir”

Gəncədə orta məktəbin 6-cı sinfində oxuyurdum. Atam – Xalq artisti Məhəmməd Burcəliyev tez-tez əlimdən tutub məni “Alimlər evi”nə aparırdı. Orada “İlham” ədəbi birliyi fəaliyyət göstərirdi. Atam da bu birliyin görüşlərində iştirak edər, müzakirələrə qatılırdı. Onun yaxın dostu Qərib Mehdi istedadlı gəncləri başına toplayıb istiqamətləndirər, şerlərinə düzəlişlər edərdi.

Bir gün mən özümdə cəsarət tapıb əli-mi qaldırdım. Qərib Mehdi dərhal diləndi: – Nə istəyirsən, Anar bala?

– Qərib əmi, mən də Gəncə teatrının tamaşası haqqında yazı yazmışam. Olar, oxuyum, qulaq asasınız?

– Yaxşı, oxu, görək, sən nə yazmışan, – dedi.

Yazımı oxudum. Məni maraqla dinləyib məsləhətlərini verdi. Beləcə ədəbi birliklə əməkdaşlığım genişləndi. Mən də ustad Qərib Mehdi bulağından su içib, “İlham”ın yetirmələrindən sayıldım.

O, 50-ci illərin sonunda ədəbiyyata qədəm qoyub. “İşıq”la, “Qərib, hey”lə, “Rast”la etiraf edilib və böyük oxucu kütləsini ətrafında toplaya bilib. Sonra da 60-cı illərin ədəbi mübarizəsinə qoşulub. O illərdən söz düşərkən Qərib Mehdi dalğın baxışlarla xatirələrini vərəqləyərək deyir: “SSRİ-də, o cümlədən Azərbaycanda “60-cılar” meydana gəlməsi bir yenilik məhinə, ədəbi küləyə çevrildi. Və daha sonra bu proses qarşısını almaz oldu”.

Qərib Mehdi bir gün də olsun, doğma Gəncəmizdən ayrılmayıb. Hər zaman burada Xan çinarların kölgəsində yazıb-yaradıb, ruh dincliyi tapıb. Bir gün ona sual verdim ki, ustad, nə əcəb Bakı sizi özünə cəlb etməyib, yaradıcılığınızı orada davam etdirmək istəməmişiniz? Güldü və dedi: “Məndə heç vaxt paytaxt cazibəsi olmayıb. Yazılarım diqqət çəkəndən sonra xeyirxahlarım məni də müxtəlif ünvanlara – “Gənclik” nəşriyyatına, televiziya və “Azərbaycan” jurnalına dəvət ediblər.

Hətta bir dəfə gedişim qatara bilet almağa qədər davam edib. Son anda mərhum yazıçımız Altay Məmmədov məni bu fikirdən daşıdırıb. Biz Gəncəsiz qala bilmirik, bala”.

Bir növ əyalətdə yaşasa da, orijinal povest, hekayə və esseləri ilə daim seçilən ustad Qərib Mehdi heç zaman şöhrətə aldanaraq, bürəməyib. Əksinə, yeni, aktual fikir və düşüncələri ilə söz sənətinə müstəsna xidmətlər göstərmiş. Belə olmasaydı, “İşıq”, “Yaralı mərmər”, “Ucalan dağlar”, “Rast”, “Təmiz hava”, “Səndən sonra”, “Çinar günü”, “Müsa-biqə”, “Qəhqəhə”, “Xatırlanmaq xoşbəxtliyi”, “Kentavr lətifələri”, “Hamını oxumağa çağıran adam” və başqa adda 50-ə yaxın maraqlı kitabları bu günə kimi gündəmdə olmazdı.

Onun özünəməxsus bədii fikirləri ilə oxucuların sevgisini qazanan, ədəbi mühitdə geniş rezonans doğuran onlarla əsəri xarici dillərə də tərcümə olunub. Tənqidçi Gülrux Əlibəyli yazır: “Bədii etirafın ən kamil nümunəsi Qərib Mehdinin “Məni çağıran səs” povestidir. Azərbaycan ədəbiyyatında ana haqqında yüzlərlə gözəl, kamil povest, poema və romanlar yaranmışdır. Bu, ölməz və ümumbəşəri mövzudur. Burada oxucunu təəccübləndirmək də sanki qeyri-mümkündür. Bununla belə, Qərib Mehdi təəccübləndirir də, heyrətləndirir də”. Və ya tənqidçi Rəhim Əliyev ona üzünü tutub yazır: “Sizdən xahiş edirəm, qəzeti uşaqlara tapşırıb var qüvvənlə işləyin, hər saatınızın qədrini bilin. Cəsarətlə Gəncənin iç dünyasını açib tökün. Bunu siz etməsəniz, bəlkə, 100 il də keçsə heç kəsə nəşib olmayacaq”.

Qərib Mehdi heç zaman həqiqətdən vaz keçmədi, bəziləri kimi qələm altında yatıb köləlik taxtında oturmadı. Buna görə də onun bütün toxundağı mövzuları öz orijinallığını qorumaqla, düzü-düz, əyrini-əyri kimi göstərə bildi. Qələminin məhsulu olan “Müsaibələr və müsahibələr”, “Əlim çatan, ünüm yetən sənətcilər”, “Bulanma, könül çayım”, “Göyçəgülü”, “Səbuhinin hekayətləri”, “Bu qızı eşit, ilahi”, “Gördüyünü çağıran aşığın nağılı”, “Güldün, ağlım apardın”, “Gül əvəzinə söz”, “Sözün vaxtı-vaxtın sözü”, “Mənsiz gün olmaz günün”, “Küləklər ağızında şam işığı”, “Nizami Aydın şəhidliyi” kimi kitabları dövrünün aktual problemlərini açıqlaması ilə oxucu qəlbini fəth edib.

Qərib Mehdi hərdən söhbətlərində deyir: “İnsan sevəndə, yaradanda, kiməsə yaxşılıq edəndə yaşayır. Qələmim nadinc uşaq kimi dinc durmur. Elə bir ucdan yazıram. Döyüşə girən cəngavərin silahları cəsarətdən, atdan və qılıncdan ibarətdir. Mənim də silahım qələmim, mövzum və üslubumdur”.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri, xalq yazıçısı Anar onun əsərlərindən söz düşərkən maraqlı bir faktı önə çəkərək deyir: “Siz əsərlərinizlə Allah, cəmiyyət və dünya qarşısındakı məsuliyyət hissinin dərinə, əxlaqlı şəkildə qavranmasına yardımçı olmaq niyyətinizdə həmişə təmənnaş olmusunuz. Bir yazar olaraq, bir insan olaraq, sənətdaşlarınıza, xüsusən ədəbi gəncliyə davamlı şəkildə diqqət və qayğı göstərmisiniz. Bu xidmətləriniz heç zaman unudulmayacaq”.

Orta məktəbi bitirən kimi Gəncəyə gəlməsini xatırlayan kimi Gəncəyə gəlməsini xatırlayan şair, Əməkdar mədəniyyət işçisi Qəşəm Nəcəfzadə ilk dəfə kənddən kənara çıxdığını və şəhəri tanımadığını söyləyir. “Bu boyda şəhərdə bir nəfər də tanışım yox idi. Bircə ağaclar, küləklər, yağışlar tanış idi. Onları kənddə görmüşdüm, elə bil mənimlə şəhərə gəlmişdilər. Gəncə Dövlət Universitetinə (Köhnə KDPI) dil-ədəbiyyat fakültəsinə qəbul olundum. İki aydan sonra Qərib Mehdi ilə tanış oldum və ona “aldanıb”, qaldım Gəncədə. Yaxşı ki, qaldım. Ona kimi canlı yazıçı görməmişdim, kitab hədiyyə almamışdım, mənə avtoqraf yazmamışdılar. Hamısını Qərib Mehdi ilə tanıdım”.

Maraqlı burasıdır ki, Qərib Mehdi dramaturgiyada qələmini cəmi bircə dəfə sınaayıb. Gəncə Dövlət Milli Dram Teatrının səhnəsində onun qələmə aldığı “Oxşarlar” pyesi maraqla izlənilib. Əsərin Gəncə Dövlət Milli Dram Teatrının səhnəsində ilk tamaşası 23 fevral 1989-cu il təsadüf edir. Pyes ekoloji problemlərə həsr olunub, satirik çalarda işlənilib. Tamaşanın quruluşçu rejisoru olan atam Məhəmməd Burcəliyev dəyərli əsəri dramatik-yumoristik planda qurmağa müvəffəq ola bilib. Əslində, pyes komediya deyil. Ancaq burada yumor hissi çox güclüdür. Hətta əsərin ciddi məsələlərdən bəhs olunan səhnələrində belə, yumor dildən düşür.

Əməkdar jurnalist, Məmməd Araz və Həsən bəy Zərdabi mükafatçısı, sevilən yazıçı-publisist Qərib Mehdi bir sıra digər sənət ödüllərinə də layiq görülüb. Yuxarıda onun vaxtilə atamla dost olduğunu vurğulamışdım. Bu günə mən ömrünün 88-ci baharını yaşayan ustadla dostluqumla qürur duyuram.

Anar Ərtoğrul BURCƏLİYEV,
teatrşünas